

LÖRDAG 20 SEPTEMBER 2008 DAGENS NYHETER

KULTUR.

BOKI
VARJE V

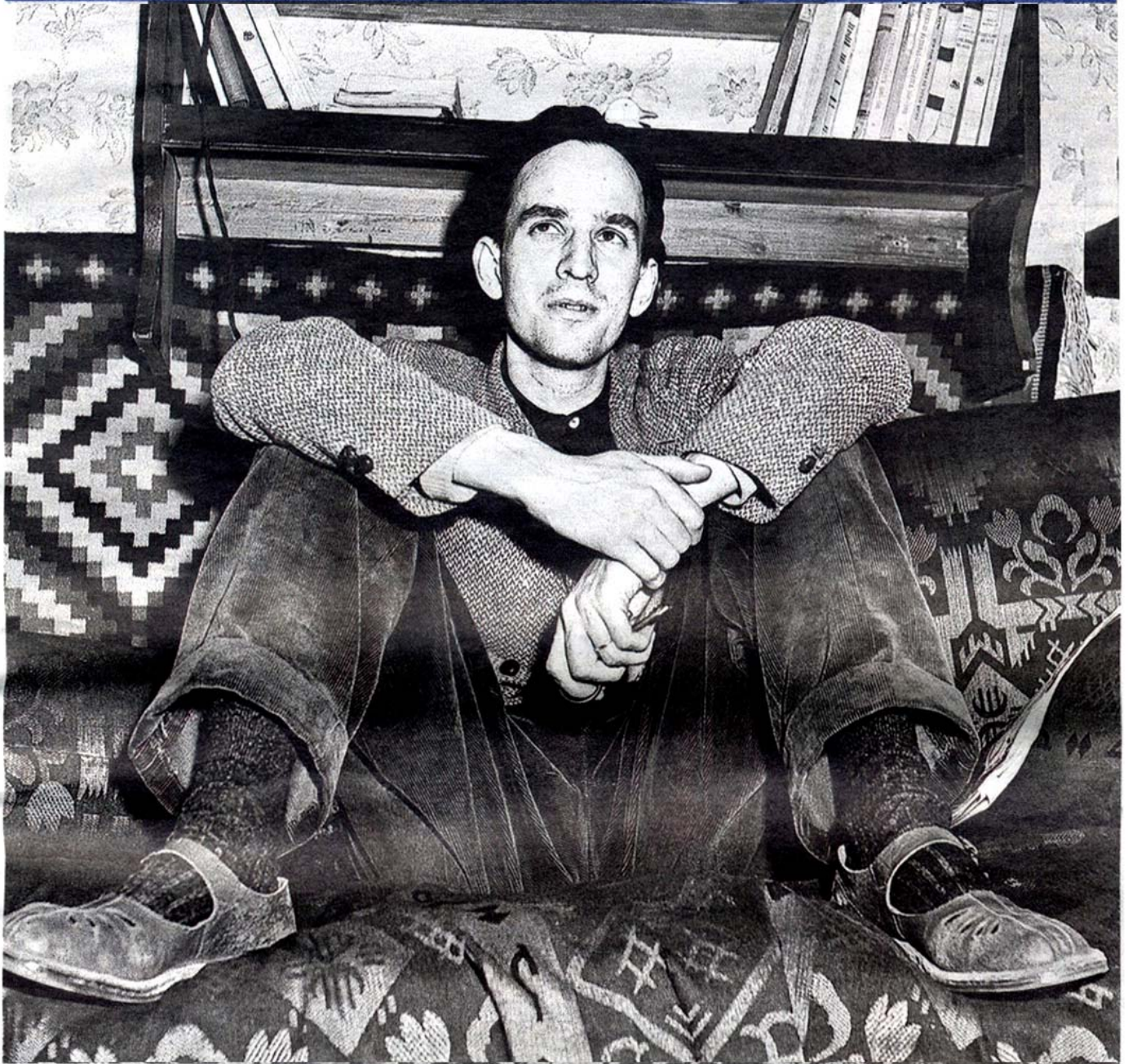

FOTO: KG KRISTOFFERSSON

Bilden av Bergman

Ett nytt praktverk om Ingmar Bergman innehåller mer än 1100 bilder från hans filmer och privatliv. Det är en överväldigande dokumentation som ger svindelkänsla. Regissören och författaren Kristian Petri har läst den 6 kilo tunga boken. Sid 2, 10 och 11

BOKLÖRDAG KRITIK

"Smultronstället". Evald (Gunnar Björnstrand) ser på medan Marianne tröstar hans far efter en trötsam dag. Marianne spelades av Ingrid Thulin och Victor Sjöström gjorde Isak Borg.

Svindlande dokumentation av

I dag ger Bokförlaget Max Ström ut praktverket "Regi Bergman". Det innehåller över 1100 bilder och andra dokument från Ingmar Bergmans långa karriär. Filmaren och författaren Kristian Petri bläddrar och minns.

BÖCKER
"REGI BERGMAN"
RED. PAUL DUNCAN OCH
BENGT WANSELIUS
BOKFÖRLAGET MAX STRÖM

Jag har alltid tyckt om kataloger som litterär genre. Det kan vara kataloger från bokauktioner. Kanske en gammal släkt som hamnat på obestånd och nu tvingas sälja slotstets bibliotek. Det kan också vara kataloger från museer eller filmfestivaler jag aldrig besökt. Att sjunka ner i kortfattade beskrivningar och enstaka bilder. Det finns något i de torra konstlösa formuleringarna som stimulerar dagdrömmar.

"Regi Bergman" påminner mig om dessa kataloger. En närmare 600 sidor tegelstensliknande bok

med över 1100 bilder från filmer, inspelningar, teateruppsättningar och privatliv, dokument, manus, regissörens egna super 8-filmer, affischer... En kronologisk genomgång av Ingmar Bergmans yrkesliv som skapar en närmast svindelartad känsla genom sin oerhörda rikedom. Han har aktivt arbetat under en tidsperiod som sträcker sig över halva filmens historia.

DET ÄR FÖRSTÅS möjligt att läsa boken kronologiskt, men jag tror också att man med fördel kan bläddra fram och tillbaka, slå upp en film, leta efter ett citat, söka den där speciella bilden, se vilket år han gjorde den sista uppsättningen i radio av Strindbergs "Pelikanen".

Det som dominerar verket är bilderna men här finns också mängder av textfragment från Bergman själv, hämtat från böcker och intervjuer och andras röster, nyskrivna texter och intervjuer med skådespelare, musiker, fotografer, kritiker och kolleger, utländska och svenska.

NÄR JAG BLÄDDRAR i "Regi Bergman" ser jag så många av dessa välkända älskade bilder: Bibi Andersson håller upp en spegel framför Victor Sjöström i "Smultronstället", dödsdansen i "Det sjunde inseglet", Alexander som dagdrömmar vid sin dockteater i "Fanny och Alexander"...

Några av bilderna är så välkända att de nästan kommit att bli en del av vårt gemensamma undermedvetna. Bilden av riddaren och döden är kanske vår mest kända bild. Lite som "Den stora vägen" av Hokusai fungerar för en japan.

Det är svårt, för att inte säga omöjligt, att inte se Bergman själv i alla dessa bilder från hans filmer. Hur han ändrar gestalt från film till

"Det är svårt, för att inte säga omöjligt, att inte se Bergman själv i alla dessa bilder från hans filmer. Hur han ändrar gestalt från film till film."

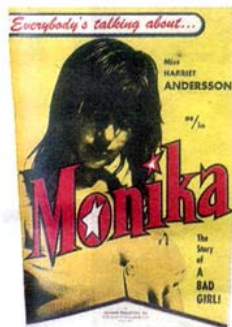
film. Och det är också de som känns mest personliga.

Bilderna från inspelningplatsen blir oftast ett registerande. Som filmare kan jag förstås avnjuta all gammal teknik, det stora täcket som ligger över Sven Nykvists kamera i en inspelning från "Nattvardsgästerna".

Jag tror att det finns en enkel förklaring till den fascination som fotografer eller journalister kan erfar när de besöker en filminspelning – att det är så att de till stora delar bevittnar något obegripligt. Det verkliga arbetet som skapar en film låter sig inte reduceras till stillbilder.

Filmregissörens yrke kan för många te sig gåtfullt och därmed även mystiskt: de intima rörelser som utväxlas under en inspelning kan ibland förefalla nästan osynliga. Så i stället får vi se tecken, symboler för en verksamhet: vad som egentligen äger rum i stormens öga förblir – för de flesta utomstående betraktare – något fördolt. Kanske kommer Irving Penn närmast ge-

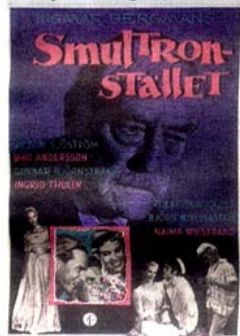
DN. LÖRDAG 20 SEPTEMBER 2008

"Monika. The story of a bad girl." Amerikansk titel på "Sommaren med Monika", 1953.

"Det sjunde inseglet", 1957.

"Smultronstället", 1957.

Under inspelningen av "Det sjunde inseglet".

Irving Penns berömda porträtt från 1964.

Bergmans värld

nom sin klassiska bild av en blundande regissör.

Bergman blir inte mer tydlig för att vi ser honom peka, komponera med fingrarna, se koncentrerad ut...

ALLA DESSA BILDER har ett anekdotiskt, historiskt värde. Många är också lysande stillbilder, som Lennart Nilssons dokumentation av arbetet med "Nattvardsgästerna". Men på ett sätt kommer vi betydligt närmare personen Ingmar Bergman genom hans egna skapade bilder.

Några stillbilder är lätt annorlunda än filmens bilder. Det finns några från "Smultronstället" som faktiskt överträffar filmens komposition. Scenerna återfinns självklart i filmerna, men är på ett sätt ännu mer fulländade och koncentrerade i dessa stillbilder. En vid helbild från en drömscen: en sommarkväll där Victor Sjöström står drömmande vid en tom vagg. En annan bild från samma film: Gunnar Björnstrand (som spelar sonen Evald) står och betraktar hur hans

fru Marianne (spelad av Ingrid Thulin) tröstar hans pappa.

Det finns en sällsam laddning i denna bild. Den gamle professorn Isak Borg är – enligt Bergman själv – både ett maskerat självporträtt och en bild av hans egen far. Scenen är mer komplex än så eftersom Borg också spelas av Victor Sjöström, ett slags andlig fadersgestalt vid tiden för inspelningen. Men om vi dröjer vid Björnstrands blick som innehåller både längtan, skepsis och förlåtelse. Här finns ändå en möjlighet till försoning.

BERGMAN SJÄLV SÄGER senare i en intervju: "Jag vet inte nu och jag visste inte då, hur jag väjdade till mina föräldrar genom 'Smultronstället'; se mig, förstå mig och – om möjligt – förlåt mig."

Om jag nu ser den gamle Isak Borg som den gamle Bergman får denna bild ytterligare en dimension. Hur Bergman på ett sätt hunnit i kapp sin egen skapelse.

Jag blåddrar i "Regi Bergman" och fakta och fiktion blandas hela

tiden. Jag leker till slut med tanken att detta är en helt litterär text, att hela boken är en fiktion. En fantasi som kanske också stimuleras av Bergmans lust att omvandla sitt liv till film och teater.

Birgitta Steene säger också i en nyskriven text att Bergman ägnade ett helt liv åt att förvandla fakta till fiktion.

Det finns en underbar bild från "Det sjunde inseglet" där de bägge världarna på ett mycket konkret sätt smälter samman. Bergman står koncentrerat och tittar genom filmkameran. Bredvid honom står döden och väntar, hans egen fiktiva dödsgestalt. I denna bild är regissören både verklig och en del av en fantasi, en dröm.

KRISTIAN PETRI
litteratur@dn.se

DN.se »»

Se bildspel med fotografier av bland andra Bengt Wanselius, Lennart Nilsson, K G Kristoffersson och Louis Huch på dn.se/regibergman.